

2. Андрусишин Б. І. Становлення та розвиток шкільної правової освіти в Україні /Б. І. Андрусишин, А. М. Гуз // Юридичний журнал. – 2007. – № 4. – [Електронний ресурс] /– Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2635>
3. Андрусишин Б. І. Кадри для освітньої галузі: проблеми підготовки / Б. І. Андрусишин // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 18: Економіка і право. зб.наук. праць / М-во освіти і науки України, НПУ імені М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005.– Вип. 2. – С. 98.
4. Андрусишин Б. І., Гуз А. М. Методика викладання шкільного курсу “Основи правознавства”: підручник для студ. вищих навч. закладів / Б. І. Андрусишин, А. М. Гуз. – К. : Вид-во Знання, 2008. – 301 с. – (Вища освіта ХХІ століття)
5. Андрусишин Б. І., Гуз А. М. Методика викладання правознавства у вищому навчальному закладі / Б. І. Андрусишин, А. М. Гуз, заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Вид-во. НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 190 с.

Андрусишин Б. І. Новейшие методики преподавания в правовой школе как средство совершенствования правового образования.

В статье говорится о новейших методиках изучения правоведения в высших учебных заведениях в контексте вхождения Украины в европейское и мировое образовательные пространства.

Ключевые слова: правовая школа, методика преподавания правоведения, европейское образовательное пространство, юридическое образование.

Andrusyshyn B. I. Newest teaching methods in law school as a means of improving of legal education.

The article it comes to newest methods of studying law in higher education institutions in the context of Ukraine's integration into European and the World educational space.

Keywords: law schools, methods of teaching law, European educational space, legal education.

УДК 340.132.6

Атаманчук І. В.
Університет Сучасних Знань

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ В РАМКАХ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Розглядається розвиток процесуального права України в рамках міжнародного співробітництва, виходячи з загальнотеоретичного аналізу сучасного стану розвитку окремих процесуальних галузей та інститутів. Аналізуються процеси інтеграції процесуального права України у європейські правовідносини.

Ключові слова: процесуальне право, європейська інтеграція, міжнародне правове співробітництво, правова уніфікація.

Курс на побудову правової, демократичної, соціальної держави в Україні означає, що держава повинна бажати подальшого вдосконалення процесуальних форм правового регулювання. Наш час вимагає для здійснення більш ефективного правового регулювання суспільних відносин встановлення більш детальної процедури реалізації законодавства, особливо практики його застосування. Якраз цьому сприяє процесуальне право, що регулює всю сукупність суспільних відносин, що виникають у процесі реалізації норм всіх галузей матеріального права, всіма його суб'єктами.

Розвинуте і повноцінне процесуальне право, засноване на демократичних засадах і принципах, є неодмінним елементом міцного правопорядку і законності.

Метою даної статті є аналіз розвитку процесуального права України в рамках міжнародного співробітництва України, виходячи з загальнотеоретичного аналізу сучасного стану розвитку окремих процесуальних галузей та інститутів.

Оскільки традиційно процесуальні норми досліджувались лише в рамках галузевих наук, то серед провідних українських фахівців, що здійснювали дослідження у сфері функціонування правоохоронних органів та їх реформування можна назвати А. Бандурку, В. Басая, М. Вербенського, М. Мельника, О. Поволоцького, П. Шумського, О. Ярмиша та інших. Питанням створення, структури, компетенції, правового статусу міжнародних судових органів присвячені праці Ю. С. Шемшученка, окремі проблеми розвитку вітчизняного цивільного процесуального права досліджували М. Й. Штефан, В. І. Тертишніков, Ю. В. Білоусов, С. І. Чорнооченко. Тому є потреба в проведенні комплексного аналізу розвитку процесуального права України, як складної багаторівневої системи. Дослідження сучасного стану та перспективи розвитку процесуального права України сприятиме подальшому вдосконаленню й підвищенню якості застосування системи процесуального права.

Розширення міжнародного співробітництва України, знаходження України на шляху до Європейського Союзу (ЄС), тягнуть за собою процеси інтеграції процесуального права України у європейські правовідносини.

Право ЄС є явищем динамічним, а можливо – і динамічним процесом, відповідно одним з ключових елементів такого процесу є правова інтеграція. Сьогодні вона проявляється в усунуванні окремішності національного права країн-членів ЄС, що відбувається в рамках процесів гармонізації, узгодження аж до уніфікації права цих європейських країн. Істотним сигналом до таких процесів є створення та розвиток структур Європейського Союзу. В зазначеному контексті та враховуючи сучасний період розвитку ЄС, його динамічність та перехідний характер, особливої актуальності набувають питання поглиблення правової інтеграції, уніфікації правового простору, формальне визначення механізму впорядкування інтеграційних процесів та інститутів. В ст. 11 Закону України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” від 1 липня 2010 року зазначається: “Україна як європейська позаблокова держава здійснюватиме відкриту зовнішню політику та прагнутиме співробітництва з усіма заінтересованими партнерами, уникаючи залежності від держав, груп держав чи міжнародних структур” [4]. Однією з основних засад зовнішньої політики визначено забезпечення інтеграції нашої держави до європейського політичного, економічного, правового простору з метою набуття членства в Європейському Союзі. Завдяки первинному членству України в ООН і подальшій участі в деяких універсальних та регіональних організаціях після здобуття незалежності всі зусилля нашої держави були спрямовані на набуття членства в міжнародних організаціях. Уже тоді українська зовнішньополітична доктрина привертала увагу до того, що проголошенню курсу на набуття членства в міжнародних організаціях має передувати усвідомлення того, яким критеріям треба відповідати, а також який обсяг зобов’язань у сфері права слід на себе взяти, аби стати повноправним членом світової та європейської спільнот. Тому для України, котра проголосила свою незалежність і стала на шлях демократичних перетворень і побудови правового суспільства, членство у Організації з безпеки і

співробітництва в Європі ОБСЄ), Інтерполі, Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) та інших, подальша співпраця з Європейським Союзом, має стратегічне значення, позаяк європейський вектор зовнішньої політики України, особливо співробітництво з різними, зокрема, правозахисними організаціями, є одним із пріоритетних. Адже саме правоохоронна система покликана захищати права людини та надбання демократії цивілізованої держави.

В забезпеченні оптимальних умов правового регулювання норми процесуального права несуть основне навантаження нормативного способу забезпечення законності, гарантування захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, оскільки забезпечують реалізацію відповідних матеріальних норм. Вочевидь, що в суспільстві, де права і свободи людини є найвищою цінністю, демократичне процесуальне право, опосередковуючи взаємодію держави і особистості, є гарантом захисту прав і свобод важливим засобом координації приватного та публічного інтересу.

На сьогодні процесуальне право в Україні не ізольоване від процесуального права зарубіжних країн. Воно взаємодіє з ним, зазнає його впливу і, в свою чергу, впливає на нього. У зв'язку з прийняттям України до Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу, 25 березня 1993 року Кабінет Міністрів України видав постанову [5], якою визначено, що взаємодія правоохоронних органів України з компетентними органами зарубіжних держав щодо вирішення питань боротьби із злочинністю, що має транснаціональний характер, або виходить за межі країни, здійснюється лише через Національне центральне бюро Інтерполу (НЦБ), яке визначається центром координації такої взаємодії. Взаємодія між НЦБ Інтерполу в Україні і Державною митною службою, Службою безпеки, Держкомкордоном, Державною податковою адміністрацією України здійснюється на підставі міжвідомчого наказу МВС України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України № 3/1/2/5/2/2 від 09.01.1997 р., яким затверджена Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів. У відповідності до Інструкції, НЦБ Інтерполу в Україні забезпечує співробітництво правоохоронних органів України та зарубіжних країн і надає можливості для обміну оперативно-розшуковою, оперативно-довідковою та криміналістичною інформацією про підготовку і вчинення злочинів та причетних до них осіб, а також архівною та, в окремих випадках процесуальною інформацією; обміном досвідом роботи, законодавчими та іншими нормативними актами, учбово-методичною та іншою інформацією з питань діяльності правоохоронних органів [7].

Світовий досвід показує, що будь-яка доцільна правова реформа, запроваджена в одній країні, обов'язково повторювалася з деякими модифікаціями в інших. Законодавча практика України активно переймає практичний міжнародний досвід з сфер боротьби та запобігання злочинності, зарубіжні правові доктрини, ефективні законодавчі механізми. Так процесуально-провові норми КПК України (що набрав чинності 19.11.2012 р.) з регулювання питань міжнародного співробітництва розроблялись з урахуванням зарубіжного кримінально-процесуального законодавства. Розділом IX КПК України урегульовані такі питання як: загальні засади міжнародного співробітництва, міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій,

видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція), кримінальне провадження у порядку перейняття, визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб [2]. Розкриваючи тему щодо приведення кримінально-процесуальних норм до міжнародних стандартів, необхідно відзначити положення статті 336 КПК України стосовно застосування відео конференції при проведенні слідчої дії в рамках надання правової допомоги у кримінальних справах що, має забезпечити відповідність кримінально-процесуальної форми вимогам сьогодення та поліпшити надання міжнародної правової допомоги.

Відповідно до пункту б) Плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2013 рік [6], заплановано внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів (КПК) України щодо вдосконалення процедури здійснення конфіскації.

Сьогодні важко обійтися без обміну досвідом. Тим більше, що правові системи різних країн виявляють дедалі більшу схильність до зближення (конвергенції), певної уніфікації, що, зокрема, спрощує міжнародні стосунки, дає можливість гармонізувати національні галузі права. Так, закріплення в Конституції України [1] переліку прав, свобод та обов'язків людини і громадянина розширено за рахунок включення в нього міжнародно-правових стандартів з прав людини. Необхідність створити дієвий механізм реалізації передбачених в Конституції прав людини, тягне за собою потребу в розробленні відповідного процесуально-правового інституту. Адже одним із головних індикаторів демократичного розвитку будь-якої держави є не тільки нормативне закріплення прав і свобод людини та громадянина, а наявність чіткої процесуально-правової системи їх практичної реалізації та відповідних гарантій з боку держави.

Міжнародна правоохоронна уніфікація також потребує вивчення зарубіжного процесуального права. Ми вважаємо, що більшість основних, вихідних положень процесуального права – як міжнародного, так і національного України, – співпадають. Хоча в деяких випадках зміст конкретних принципів міжнародного процесуального права є ширшим ніж відповідних принципів процесуального права України. Це обумовлено культурними та, переважно, економічними відмінностями між Україною та іншими світовими державами. Також необхідно відмітити немінучі ускладнення при імплементації міжнародно-правових актів, що ратифіковані Верховною Радою України, в національне законодавство України, що пов'язані з відмінностями між англосаксонською (на якій, в основному, базується міжнародне процесуальне право і безпосередньо юридичний процес) та романо-германською (що притаманна Україні) правовими системами (сім'ями). Зазначений аспект відображення принципів процесуального права у національному праві України набуває особливої актуальності для діяльності у сфері співробітництва з міжнародними правоохоронними органами і правоохоронними органами інших держав у боротьбі з міждержавною і транснаціональною злочинністю і розслідуванню справ, пов'язаних з нею.

Створенню уніфікованих актів передують ретельна підготовча робота, порівняльні дослідження відповідного нормативного матеріалу багатьох країн з метою встановлення як схожих положень, так і відмінностей, відносно яких необхідно досягти єдності. Так А. В. Смітюх, вважає за необхідне зазначити, що іноземні фізичні та юридичні особи, відповідно до ст. 410 ЦПК України, мають право звертатись до судів

і користуватись цивільними процесуальними правами для захисту своїх прав та інтересів нарівні з громадянами України [8, с. 77]. Не є винятком з цього правила й право іноземців брати участь у процесі за допомогою або через процесуальних представників, серед яких особливе місце займають консули та інші посадові особи, які виконують консульські функції. Особливістю процесуального представництва консулами іноземців є те, що правовідносини між консулом та судом регулюються, крім норм, закріплених в ЦПК України, також нормами міжнародних зговорів, які згідно із ст. 413 ЦПК застосовуються у цивільному процесі у разі, якщо норми, що містить законодавство України, відмінні від них [3, с. 181].

Можна відмітити, що процесуальне право України нерозривно пов'язане з міжнародним процесуальним правом, зокрема з правом Європи і знаходиться під впливом сучасних інтеграційних процесів, яким сприяє розширення співробітництва в правозахисній, правоохоронній, судочинній, виконавчій сферах, перейняття законодавчою практикою досвіду зарубіжних правових доктрин і законодавства. На сьогодні, процесуальне право України зазнає впливу процесів конвергенції з правом країн Європи, певної уніфікації процесуально-правових норм, що спрощує міжнародні стосунки, зокрема у правоохоронній сфері, дає можливість гармонізувати національні галузі права.

Використані джерела:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр
2. Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/4651-17
3. Цивільний процесуальний кодекс України. – Видавництво “Юстініан”, 2004. – 129 с.
4. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики / Закон України від 1 липня 2010 року № 2411-VI. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2411-17
5. Про Національне центральне бюро Інтерполу/ Постанова Кабінету Міністрів від 25 березня 1993 р. N 220. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-93-п
6. План перочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2013 рік, затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2013 р. № 73-р. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/73-2013-р
7. Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затверджено наказом МВС України, Генеральною прокуратурою України, СБУ, Державним комітетом СОДК України, ДМС України, ДПА України N 3/1/2/5/2/2 від 09.01.97. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0054-97
8. *Смітюх А. В.* Щодо уніфікації цивільного, адміністративного та господарського судочинства в ході реформи процесуального законодавства України / А. В. Смітюх // Вісник Одеського національного університету. – 09/2007 – Том 12. – Вип. 11: Правознавство – С. 77-83.

Атаманчук И. В. Перспективы развития процессуального права Украины в рамках международного сотрудничества.

Рассматривается развитие процессуального права Украины в рамках международного сотрудничества, исходя из общетеоретического анализа современного состояния развития отдельных процессуальных отраслей и институтов. Анализируются процессы интеграции процессуального права Украины в европейские правоотношения.

Ключевые слова: *процесуальне право, європейська інтеграція, міжнародне правове співробітництво, правова уніфікація.*

Atamanchuk Irina. The prospects of development of procedural law for Ukraine within the framework of international cooperation.

The development of judicial rights for Ukraine are examined within the framework of international cooperation, coming from the general theoretical analysis of the modern development of the status of separate judicial branches and institutes.. The processes of integration of judicial rights for Ukraine are analysed in the European legal relationships.

Keywords: *procedural law, procedural and legal regulation, international cooperation, integration of law.*

УДК 34.028:340.114

Білозьоров Є. В.
Національна академія внутрішніх справ

ДЖЕРЕЛА ПРАВА В ДЕРЖАВАХ КОНТИНЕНТАЛЬНОГО І ЗАГАЛЬНОГО ПРАВА: ПРОБЛЕМИ ЇХ ДЕТЕРМІНАЦІЇ

Стаття присвячена сучасному розумінню джерел права в романо-германській та англо-саксонській правових сім'ях. Визначаються тенденції розвитку джерел права України, на підставі чого автором пропонується розгляд категорії "джерела права" у вузькому і широкому аспектах. Автором сформульовані зміни в національне законодавство, що спрямовані на його вдосконалення.

Ключові слова: *джерела права, романо-германська правова сім'я, англо-саксонська правова сім'я, нормативно-правовий акт, нормативний договір, правовий звичай, судовий прецедент, джерела права України.*

На сьогоднішній день стає нагальною проблема дослідження джерел права як елемента національної правової системи. За допомогою вивчення їх властивостей підвищується можливість наукового прогнозування тенденції розвитку правової системи, визначення основних напрямів щодо вдосконалення всього механізму правового регулювання.

Значний внесок у розробку теоретичних основ джерел права зробили праці вітчизняних вчених В. Д. Бабкіна, С. Д. Гусарева, О. В. Зайчука, Л. А. Луць, П. О. Недбайла, Н. М. Оніщенко, О. В. Петришина, Н. М. Пархоменко, Л. В. Петрової, П. М. Рабіновича, В. М. Селіванова, В. Ф. Сіренка, О. Ф. Скакун, С. Г. Стеценка, В. Л. Федоренка, В. І. Цоклана, Ю. С. Шемшученка, О. І. Юшика та ін. Незважаючи на високий інтерес до означеної проблеми, як і раніше залишається широкий спектр питань для дослідження джерел права як елемента національної правової системи.

Необхідно відзначити, що формування правової системи України супроводжується трансформацією низки правових явищ. Це викликає потребу в їх дослідженні та переосмисленні певних підходів, понять, категорій, а також в удосконаленні понятійно-категоріального апарату, який би відповідав сучасним реаліям. Однак, відсутність сучасної теорії системи джерел права відчутна не лише у вітчизняній юридичній науці, але й позначається низкою проблем у практиці. Тому, вважаємо за доцільне, розглянути певну проблематику з урахуванням досягнень юридичної науки з метою удосконалення процесу правового регулювання суспільних відносин у сучасній Україні.